

[http://nol.hu/velemeney/20120414-en__pierre_menard-1306103]

Szilágyi Ákos

Én, Pierre Ménard

Egy minden gyanú fölött álló köztársasági elnök védelmében

Igen, én, Pierre Ménard, a „Don Quijote” szerzője, itt vagyok! Újra itt! Mert egyszer, régesrég, egészen más, a mostanihoz képest szinte piszlicsárénak mondható ügyben, jártam már e hasábokon. Talán nem mindenki emlékszik névalakomra, nem tudják, ki vagyok, honnan jövök és mi szél hozott ide? Nos, lelkiismeretem hívásának engedve, Jorge Luis Borges egyik elbeszéléséből jövök: egyenest az elbeszélés címéből léptem át ebbe a szövegbe. Egy olyan Don Quijote szerzője vagyok, amely szó szerint megegyezik Cervantes Don Quijoté-jával, mégis – mint azt Borges briliáns összehasonlító szövegelemzése igazolja – minden ízében új, meghökkentően eredeti alkotás, egyfajta irodalmi bravúr. Nos, hölgyeim és uraim, pontosan ezért vagyok itt. A védelem koronatanújaként szeretnék fellépni abban a középkori autodaféket idéző koholt perben, amely plágium címen folyik önöknél hónapok óta olyasvalaki

ellen, aki pedig szerzőként ugyanazt a tövises utat járta be, amit egykoron magam is: olyan disszertációt írt, amely szó szerint megegyezik egy másik disszertáció szövegével, mégis minden kétséget kizáróan új, vakmerően eredeti alkotás.

Ha a tudatlanság vad dáridója, a tudomány inkvizíciójának bosszúszomjas lihegése, a pellengérré állítás, a címvesztés és rangfosztás kettős szégyene, a féktelen sajtóhajsza, a felheccelt lincstömeg trágár commentjei, nos, ha mindez nem volna annyira lehangoló, azt mondanám, röhejes. És csakugyan: e neobarokk magyar szomorújáték, középpontjában a szentkoronás köztársaság elnökével, már rég a globális röhej tárgya. Nincs ebben semmi meglepő: a meg nem értés, a kaján gúnykacaj, az üldöztetés mindig is a koránjöttek, az úttörők, az igazi hősök osztályrésze volt. „Pokolra kell annak menni” – mondta már az önök nagy költője is, nem beszélve a Passió Jézus Krisztusáról, a Fájdalmak Emberéről, akinek pedig – mint azt múlt héten a Nagypéntekre készülő tatabányai kereszténydemokraták országnak és világnak hírül adták – az Emberek Embere szakasztott mása, egyelőre talán csak a stigmákat kivéve. *Imitatio Christi!* Vajon nem ez „Krisztus minden atlétájának” legszentebb hivatása? Hát még, ha a szerzőség – az *auctoritas!* – rettentő keresztjét is a vállára veszi? A műért, mely pedig egy egész élet elmélkedésének gyümölcse volt, a roppant munkáért, mellyel a közjót szolgálta, nem először kell egy szerzőnek a tudatlanság és irigység kezéből átvennie méltatlan fizetségét. Hiszen mi történt megint? Azt az embert gáncsolta el, hurcolta meg, zárta ki irgalmatlanul a szerzés – tulajdonszerzés, hatalomszerzés, szövegszerzés, közbeszerzés – világából az ítélkezésre feljogosított tudós testület, aki a szerzőség és a szerzői szöveg

fogalmát húsz évvel ezelőtt forradalmi módon megújította és ezzel – szó szerint – túlment minden határon.

Hogyan lehet két tökéletesen megegyező szövegnek más-más a szerzője? – kérdezik most talán fölényes mosollyal arcukon önök. Nos, gondoljanak csak hamarjában az idézet, a citátum jellegzetes szövegműfajára. Az idézet tudvalevőleg attól idézet, hogy szövege szó szerint megegyezik egy olyan szöveggel, amelynek szerzője nem azonos azzal, aki idézi. De amilyen kétségtelen, hogy annak a szövegnek, amelyet idézünk, nem mi vagyunk a szerzői, éppannyira kétségtelen, hogy az idézet szerzői viszont mi magunk vagyunk! Hányféleképpen lehet idézni! Áhítatosan, dühösen, rosszindulatúan, leleplező célzattal, lelkiismeretlenül kiforgatva az idézett szerző gondolatait, hazug módon, korrekten, ironikusan és így tovább a végtelenségig. Mihelyt az idézett szöveget kiollózzák eredeti összefüggései közül és más összefüggések közé helyezik, minden megváltozik: a szöveg műfajt vált, új funkciót, új szerzőt, új mondanivalót kap. Az idézetért minden tekintetben az új szerzőnek – az idézet szerzőjének! – kell felelnie, nem pedig annak, akinek a művéből idézett. De mi van abban az esetben, ha valaki olvasói elragadtatottságában vagy az idegen mű szerzője iránt érzett hódolattól eltelve egy egész mű teljes szövegét idézi. Tegyük föl, még az idézőjeleket is kiteszi, és ilyen értelemben – mint az idézet vitathatatlan szerzője – teljes joggal nevezi magát az idézetben szereplő egész mű új szerzőjének. Mint látják, már ez a legegyszerűbb eset is jól mutatja, hogy bármely szövegnek bármikor új szerzőjévé válhat bárki.

Csak találgathatom, mi lehet az oka annak, hogy ma, amikor a szerző-funkció és a szerző-fogalom – hála az internet

jótevény felforgató szerepének – romokban hever, amikor a saját és idegen szöveg közötti határok, beleértve a tulajdonjogi határokat is, oly mértékben elmosódtak és átjárhatóak, mint a 18. század óta soha még, egyedül csak a magyar köztársasági elnök e téren úttörő vállalkozására nem vonatkoztatják a szerzőség új szabályait? Hát hogy van ez? Meddig hallgatnak még a szöveget idézethalmaznak, idézetjátéknak tekintő posztmodern irodalomtudomány egyetemi doktorai és pő-pő akadémikusai, nemkülönben a rituális másolás gyakorlatát oly jól ismerő anyaszentegyház hivatott képviselői? Mi az oka e vonakodó félszegségnek vagy szégyenlősségnek? Talán a politikai kockázat nagysága riasztja vissza őket az állásfoglalástól? Vagy a még ma is csökötten „enyém”-ben és „tied”-ben, „plágiumban” és „szerzői jogban” gondolkodó modern szövegrágók véleményterrorjától tartanak? Gyávaság-e ez vagy a hallgatás összeesküvése, nem tudom, csak azt tudom, hogy én, Pierre Ménard nem hallgathatok tovább!

Hadd idézzem ebből az alkalomból „Az estve” című költeményem két sorát, amely tökéletesen egybevág Csokonai Vitéz Mihály „Az estve” című költeményének soraival, noha a két művet világok választják el egymástól. Ámde állapítsák meg önök, mennyivel teltebb az én versem értelmi világa, milyen mellbevágó például a vers archaizáló szóhasználata, mennyire mást jelent a felvilágosodás Pierre Ménard szerzői nevének égisze alatt, mint a több mint kétszáz évvel ezelőtt íródott Csokonai-versben: „Az *enyim*, a *tied* mennyi lármát szüle, / Miolta a *mienk* nevezet elüle.” Hallják a különbséget?! De az „estve”, hölgyeim és uraim, végetért: a világosság ragyog be immáron minden ház képernyő-ablakán! Lärmázzanak

akármeddig a tipográfiai szövegekultúra szörnyszülöttei és utóvédharcosai, nevezzék „kalózoknak”, „jogtipróknak”, „plagizátoroknak” a bátrakat, akik mernek – az internet szöveghálója nem ismeri az „enyim”-et és a „tied”-et, itt újra minden a „mienk”! A szellemi tulajdont nem lehet ellopni. Azáltal, hogy egy szöveget sajátunkká teszünk, nem károsítunk meg szellemileg senkit: nem marad belőle szerzőjének kevesebb. Egyáltalán mi az, hogy „saját”? Hát te honnan vetted azt a szöveget, kutyafajzat?! A kisujjadból szoptad talán? És vajon megcsappan-e a szellemi javak egyeteme azáltal, hogy elveszünk belőle magunknak valamit? Ellenkezőleg: gyarapodik, gazdagodik, mélyül. Minden szellemi elvétel hozzátétel is egyben: adomány és ajándék. Átvenni, kölcsönözni, lemásolni tehát nem égbekiáltó vagy bocsánatos bűn, hanem szellemi kötelesség és dicséretes erény! Hát még egy egész művet elejétől fogva, teljesen új tapasztalatok alapján, új nézőpontból, új problémákat tartva szem előtt újra létrehozni!

Aki olvasta önök közül Borgez elbeszélését, tudja, mennyi erőfeszítésembe, hány lázas éjszakámba került, amíg papírra vettem a *Don Quijoté*-t. És csakis azért, mert nem valamilyen másik, új *Don Quijoté*t akartam papírra vetni – ez könnyű lett volna! –, hanem az eredetit! Eszem ágában sem volt az eredeti gépies lemásolása vagy idézőjelek közé helyezése. Nagyratörő becsvágyam az volt, hogy olyan lapokat alkossak, amelyek – szóról szóra és sorról sorra – egybevágnak Miguel de Cervantes regényének törzsanyagával. Vagyis megmaradni Pierre Ménard-nak, és így jutni el a *Don Quijoté*-hoz, Pierre Ménard tapasztalatai révén. Munkámat két sarkalatos törvény irányította: az első megengedte, hogy formai és lélektani jellegű

szövegváltozatokkal kísérletezzem, a másik arra kényszerített, hogy ezeket mindannyiszor feláldozzam a cervantesi szöveg tökélyének, megdönthetetlen érvekkel igazolva, miért kell megsemmisítenem őket. Szóról-szóra, mondatról-mondatra haladva, szívós elmemunkával vettem el jobbnál-jobb szövegváltozataimat, míg csak vadonatúj szövegként fel nem bukkant mögülük Cervantes regényének szövege.

Mármost – kérdezem én – nem szó szerint ugyanezt tette-e védencem, Schmitt Pál, amikor egy különlegesen szerencsés alkotói pillanatban – két világ, két korszak határán: 1992-ben! – kisdoktori disszertációját papírra vetette: megmaradni Schmitt Pálnak és így jutni el Nikolaj Georgiev 1987-es sporttörténeti munkájához maga Schmitt Pál legsajátabb tapasztalatai alapján? Az ő bámulatos (sőt, lévén szó tudományos és nem szépírói munkáról, továbbá egy idegen nyelvű szöveg fordításáról, még az enyémnél is bámulatosabb!) becsvágya az volt, hogy olyan lapokat alkosson (és az összesen 225 oldalból ez 213 oldalon sikerült is neki!), amelyek szóról szóra és sorról sorra egybeváganak Nikolaj Georgijev munkájának (illetve 17 oldalon, ahol Georgijev kihagyásai, „elszunyókálásai” miatt ez elengedhetetlenné vált, a derék Klaus Heinemann professzor tanulmányának) szövegével, anélkül, hogy ebből az eredeti gépies átírására vagy lemásolására lehetne következtetni, ami egyébként szintén új művet eredményezett volna, ha nem is ennyire újat!

Nos, megvizsgálta-e valaki a verdiktet meghozó magas szenátusban, hány és hány átvirrasztott éjszaka, hány ezer elvetett szövegváltozat, összegyűrt piszkozatoldal húzódik meg a végső, az optimális – a Georgievével csakis ezért azonos! – szöveg

mögött? Természetesen ma már lehetetlenség rekonstruálni a megsemmisített kézirat tömeget: a szerző becsvágya nem engedte, hogy bárki is beléjük tekintsen, és gondja volt rá, hogy ne éljék túl a tisztázatot. Talán csak egy új, az előző munkáját visszájára fordító, második Schmitt Pál hozhatná felszínre ezt az elsüllyedt tudományos szöveg-Atlantiszt, áshatná ki és támaszthatná föl ezt a kincses Tróját a kész disszertáció szövege alól.

Egyik levelemben azt írtam néhai kollégámnak és barátomnak, Luis Borghesnek, hogy „rég és idegen gondolatokat gyűjtögetni, hitetlenkedő döbbenettel idézni azt, amit a *doctor universalis* gondolt, annyi, mint megvallani tunyaságunkat vagy barbár mivoltunkat. Minden embernek képesnek kell lennie minden gondolatra, és azt hiszem, hogy a jövőben így is lesz.” Egyszerűbben fogalmazva: a jövőben mindenki minden műnek a szerzője lehet. Saját jogán. Nos, hölgyeim és uraim, ez a jövő itt áll önök előtt. Csak be kell lépniük fényes kapuján. Éppoly könnyedén és elegánsan, ahogyan korát megelőzve, leköszönt köztársasági elnökük lépett be húsz évvel ezelőtt.

